

POZDRAVNE RIJEČI

Bjelajac Stojan:

Drugarice i drugovi,

Čini mi posebno zadovoljstvo što mogu u ime Skupštine Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine da pozdravim ovaj skup naučnih radnika za koji svi vjerujemo da će rezultati njegovog rada biti značajan prilog i podsticaj za dalja istraživanja i naučnu obradu istorije naših naroda, a posebno našu noviju istoriju — istoriju stvaranja i razvitka Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.

Prošlo je četvrt vijeka od dana kada su istinski predstavnici naroda Bosne i Hercegovine na istorijskom Prvom zasjedanju, održanom 25. i 26. novembra 1943. godine u Mrkonjić Gradu, osnovali Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine. Prvi put u istoriji naroda BiH sastali su se legitimni predstavnici srpskog, muslimanskog i hrvatskog naroda, povezani zajedničkom idejom konačnog oslobođenja i čvrstim bratstvom i jedinstvom, stvorenim u narodnooslobodilačkoj borbi, da potvrde do tada postignute rezultate i izraze svoju individualnost osnivanjem ravnopravne, slobodne i demokratske zajednice bratskih naroda. Tri dana kasnije, vjekovne težnje naroda Bosne i Hercegovine ozakonjene su istorijskim odlukama Drugog zasjedanja AVNOJ-a, održanog 29. novembra 1943. godine u drevnom Jajcu, u kojem je utvrđeno da će se Jugoslavija izgrađivati »na derativnom principu, koji će obezbijediti punu ravnopravnost Srba, Hrvata, Slovenaca, Makedonaca i Crnogoraca odnosno naroda Srbije, Hrvatske, Slovenije, Makedonije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine«.

Dugo su narodi Bosne i Hercegovine bili pod jarmom tuđina. Jednako ih je tlačio i buržoaski režim bivše Jugoslavije. Raniji oslobodilački ustanci i borbe pojedinih naroda u Bosni i Hercegovini, zbog svoje podvojenosti, a i zbog istorijski nesazrelih uslova, nisu mogli dati željene rezultate. Tek je u socijalističkoj revoluciji naroda Jugoslavije 1941—1945. godine, pod rukovodstvom Komunističke partije Jugoslavije i druga Tita, mogla doći do punog izražaja revolucionarna i oslobodilačka svijest sva tri naroda Bosne i Hercegovine. Prvi put u istoriji Bosne i Hercegovine u narodnooslobodilačkoj borbi ujedinili su se Srbi, Hrvati i Muslimani, prvi put stvorena je jedinstvena zajednica ravnopravnih naroda Bosne i Hercegovine.

Stvaranje federalne republike Bosne i Hercegovine, kako vam je poznato, ima svoju istoriju. Do stvaranja naše Republike došlo je zahvaljujući, prije svega, aktivnom učešću naših naroda u borbi za stvaranje nove Jugoslavije kao demokratske socijalističke zajednice slobodnih i ravnopravnih naroda i narodnosti. Istina je da su sva tri naroda u Bosni i Hercegovini istorijski dugo povezani, oduvijek žive skupa, ali je takođe istorijska činjenica da su oni tek u narodnooslobodilačkom ratu i socijalističkoj revoluciji pod vođstvom Komunističke partije Jugoslavije uspjeli da se ujedine i zajedno sa ostalim

narodima i narodnostima Jugoslavije izbore svoju slobodu i suverenitet i zajednički iznađu najbolja rješenja u stvaranju Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.

Vremenski period od 25 godina i narasle snage naučnih radnika predstavljaju realnu mogućnost da se naučno istraže i ocijene istorijske pretpostavke Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine i značaj doprinosa naroda Bosne i Hercegovine u stvaranju i daljem razvijanju socijalističke Jugoslavije. Čini nam se da je neophodno dublje osvijetliti objektivne uslove u kojima su progresivne snage Bosne i Hercegovine pod rukovodstvom Komunističke partije, u onim složenim istorijskim okolnostima koje su se stekle 1941. godine, mogle tako uspješno da pokrenu narode Bosne i Hercegovine u narodnooslobodilačku borbu u kojoj su oni značajno doprinijeli stvaranju nove Jugoslavije. Naučno sagledavanje istorijskih težnji naroda Bosne i Hercegovine — sudionika svoje istorije, ima svoj posebni značaj i u tome da se naučno onemoguće one tendencije koje se još uvijek javljaju kao ostaci starih klasa kako u Republici, koje, idealizirajući prošlost, u stvari ignorišu savremena dostignuća naroda Bosne i Hercegovine, tako i u nekim sredinama van Republike koje, takođe, ignorišući istorijske tekovine naroda BiH, ispoljavaju stare hegemonističke tendencije. Naučno osvjetljavanje svih elemenata aktiviteta naroda BiH u stvaranju svoje državnosti i nove Jugoslavije ima, s toga, značaj da pokaže da su ovakve tendencije koje negiraju individualitet naroda Bosne i Hercegovine društveno i istorijski neodržive; one su reakcionarne, jer unose nepovjerenje među naše narode. Izučavanje naše istorije pokazaće i sve ono bogatstvo koje su narodi Bosne i Hercegovine stvorili izgrađujući Bosnu i Hercegovinu kao ravnopravnu socijalističku zajednicu njenih naroda i istovremeno će pokazati koliko je to bila istorijska neminovnost u procesu stvaranja jugoslovenske socijalističke zajednice ravnopravnih naroda i narodnosti.

To je častan i odgovoran posao, a istovremeno i dug naučnih radnika naše socijalističke zajednice. Zbog toga vaša inicijativa zaslužuje i priznanje i podršku. Predsjedništvo Skupštine SR BiH založice se da Skupština SR BiH obezbijedi stalni izvor finansijskih sredstava — bilo posredstvom posebnog ili posredstvom postojećih fondova — kako bi se time pomogla još intenzivnija istraživanja i naučno obrađivanje novije istorije Bosne i Hercegovine.

Želim Vam uspjeh u radu!

Dr Branislav Đurđev:

Drugarice i drugovi,

Imam osobitu čast da u ime Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine pozdravim ovaj naučni skup i da mu poželim plodonosan rad. Ovaj skup je posvećen onom činu, onom istorijskom momentu, u kojem su udareni temelji naše Republike. Kad taj čin gledamo u istorijskoj perspektivi, okrenutoj prema prošlosti, moramo naročito podvući da je Bosna i Hercegovina ušla u sastav Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca kao istorijski formirana zemlja, koja je imala svoju samosvojnost prema drugim zemljama jugoslovenskih naroda. Ali, kraljevska jugoslovenska vlast, u svojoj unitarističkoj

politici, raznim administrativnim zahvatima razbijala je to jedinstvo dok nije na kraju od administrativnog razbijanja prešla na političko razbijanje u nagodbi sa hrvatskim građanskim opozicionim strankama. Demokratizam građanskih srpskih i hrvatskih partija, među ostalim stvarima, spoticao se i na pitanju autonomije Bosne i Hercegovine. Mislim pri tome na opozicione građanske stranke. Ukoliko se kod opozicionih građanskih stranaka javljao zahtev za autonomiju Bosne i Hercegovine, on se vezivao sa povratkom na staro. Demokratija u tadašnjoj Jugoslaviji, međutim, vezala se ne samo sa rešavanjem socijalnih momenata nego i nacionalnih. Jedina snaga koja je vezivala zahtev za autonomiju Bosne i Hercegovine sa progresom, sa revolucionarnom delatnošću, bila je Komunistička partija Jugoslavije. Nije, prema tome, čudno što se državnost Bosne i Hercegovine mogla uspostaviti samo narodnom revolucijom koja je bila predvođena Komunističkom partijom Jugoslavije, a taj čin se vezao i sa socijalističkom revolucijom i sa izgradnjom socijalizma. Tako se prošlost Bosne i Hercegovine pretvarala u njenu budućnost. Za istorijsku nauku najinteresantniji su oni momenti u kojima se prošlost povezuje sa budućnošću. Stoga, pozdravljajući u ime Akademije ovaj skup, pozdravljam ga i kao istoričar i želim mu uspešan rad.

Dr Vasa Čubrilović:

Drugovi i drugarice,

Želim da pozdravim ovaj naučni skup u ime Srpske akademije nauka i umetnosti u Beogradu i Jugoslovenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu; član sam i jedne i druge ustanove. Priznajem da je meni, lično uzevši, drago da ovaj skup pozdravim u isto vreme u ime obe akademije. I srpska istorijska nauka i hrvatska istorijska nauka interesovale su se i interesuju se istorijom Bosne i Hercegovine. Razumljivo zašto, u ovoj zemlji žive delovi jednog i drugog naroda i sudbina ove zemlje i njihova je sudbina.

Njihovi odnosi u Bosni i Hercegovini uvek su se odražavali na celokupne odnose između srpskog i hrvatskog naroda. Naročito je to bilo pri rešavanju uređenja jugoslovenske države posle 1918. Krize, kroz koje je prolazila država od 1918—1941. bile su praćene upravo sporovima oko pripadnosti Bosne i Hercegovine, oko njenog položaja u okviru jugoslovenskih zemalja i njenog odnosa prema tim zemljama. Na koncu, kroz rat i socijalističku revoluciju 1941—1945. pobedila je jedino moguća koncepcija da Bosna i Hercegovina treba da spajaju, a ne da razdvajaju jugoslovenske narode; u okviru ove zemlje, kao posebne republike, treba da se sprovede načelo pune ravnopravnosti celokupnog njenog stanovništva bez obzira na nacionalnu ili versku pripadnost. To je suština rešenja bosansko-hercegovačkog pitanja sprovedenog na sastanku ZAVNOBiH-a u Mrkonjić Gradu, a potvrđenog odlukama AVNOJ-a u Jajcu pre 25 godina.

Savremena jugoslovenska istorijska nauka primila je ovakav istorijski razvoj Bosne i Hercegovine kao jedan logičan razvoj nje kao zemlje, njenih naroda i njenih odnosa prema ostalim jugoslovenskim zemljama. I nauka u Zagrebu i nauka u Beogradu danas su na tome stanovištu. One s velikim

interesom prate proučavanja razvitka ovih procesa u Bosni i Hercegovini, procesa u suštini revolucionarnih. Uprkos strašnim međusobnim obračunima reakcionarnih snaga, nacionalnih, verskih i društvenih, oni su u toku rata i revolucije doveli do pobjede načina rešavanja jugoslovenskog nacionalnog i državnog problema kako ga je još pre rata postavila Komunistička partija Jugoslavije, a sprovela u život u toku rata i revolucije. Zato će se s interesom pratiti i ovo naučno savetovanje u vezi sa proslavom dvadeset petogodišnjice osnivanja Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine.

Uveren sam da će savetovanje doprineti još temeljnijem proučavanju istorije postanka ove Republike kao dela federativne zajednice Socijalističke Jugoslavije. Ono će pomoći da se osvetli i niz drugih krupnih društvenih pitanja i procesa koji su danas u toku kod nas.

Jedno, drugovi, moramo stalno imati u vidu da promene koje danas stalno proživljavamo imaju jednim delom svoje korene i u našoj prošlosti. Mi naučnici — istoričari moramo da se trudimo da iznađemo u toj prošlosti one progresivne snage koje su doprinele i doprinose napretku naših naroda i naših zemalja. Moramo pronaći one veze i one istorijske snage koje ih zbližavaju i upućuju ih još većem međusobnom povezivanju, sve to u duhu razvoja internacionalističke misli i težnje jedne socijalističke zajednice, kakva je naša jugoslovenska.

Pozdravljam skup i iskreno mu želim uspeh u radu.